

SPRZEDAWCA PEREŁ W „DZIEJACH PIOTRA I DWUNASTU APOSTOŁÓW” Z VI KODEKSU Z NAG HAMMADI

W apokryficznych "Dziejach Piotra i Dwunastu Apostołów" z VI kodeksu z Nag Hammadi¹ główną postacią utworu, mimo sugestii tytułu, jest osoba Litargoela-Jezusa. Postać ta ukazana została w różnych objawieniach i wskazuje tym samym na bogatą tradycję literacką utworu. "Dzieje Piotra" - według ustaleń Krausego - zawierają dwa podstawowe opowiadania związane z tą postacią /p. 1, 29-7, 23 oraz 8, 13-12, 19/².

W pierwszym z nich Piotr mówi o spotkaniu tajemniczego człowieka. "Wyszedł pewien człowiek, który nosił lnianą szatę, przepasaną w biodrach; przepasany był złotym pasem, na piersiach miał przewiązaną chustę, która przykrywała mu ramiona. Miał przykrytą głowę i ręce" /p. 2, 10-17/. W lewej ręce miał szkatułkę na wzór futerału na książkę, a w prawej drewnianą laskę /2, 26-27/. Wchodził do miasta i u bramy wołał: "perły!, perły!" /2, 31-32/. Był więc sprzedawcą pereł. W dalszym ciągu opowiadania ów sprzedawca pereł przedstawia się Piotrowi: "Jeśli pytasz mnie o moje imię, to Litargoel jest moim imieniem, co tłumaczy się "kamień gazeli, który błyszczy" /p. 5, 15-18/. Litargoel wskazuje Piotrowi dalszą drogę do miasta /7, 23/.

W drugim opowiadaniu natomiast Litargoel pojawia się jako lekarz /8, 14-15/ w towarzystwie ucznia niosącego szkatułkę z lekar-

1 Posiadamy dwa wydania tego tekstu: starsze M. Krause - P. Labib, Gnostische und hermetische Schriften aus Codex II und Codex VI, Glückstadt 1971, 107-121, i nowsze: D. M. Parrot, Nag Hammadi Codices V, 2-5 and VI with Papyrus Berolinensis 8502, 1 and 4, Leiden 1979, 204-229. Utwór w kodeksie zajmuje miejsce: NHC VI, p. 1, 1-12, 22. Dalej przy cytowaniu podaję stronę p. i wiersze.

2 M. Krause, Die Petrusakten in Codex VI von Hag Hammadi, w: Nag Hammadi Studies, III, Leiden 1972, 46-47.

stwami. Wędruje razem z wychodzącymi z miasta apostołami początkowo przez nich nie rozpoznany /p. 8, 20/. Nie poznaje go również Piotr, zwracając się do niego z zapytaniem o dom Litargoela /8, 24-25/. Wówczas tajemniczy przechodzień wyraża zdziwienie i mówi wprost do apostołów: "w jaki sposób poznaliście tego dobrego człowieka, jeżeli nie ma on zwyczaju objawiać się ludziom, gdyż sam jest synem króla. Odpocznijcie nieco, a ja pójdę uzdrowić tego człowieka i wrócę" /p. 8, 28-35/. Wróciwszy zawołał Piotra po imieniu, a gdy "Piotr odpowiedział zbawcy: skąd mnie znasz, gdyż wezwałeś mnie moim imieniem? Wówczas Litargoel rzekł: chcę cię zapytać, kto nadał ci imię Piotr? On zaś odrzekł: Jezus Chrystus, Syn Boga Żywego. Ten natomiast odpowiadając rzekł: To ja jestem, rozpoznaj mnie, Piotrze" /p. 9, 6-15/. Gdy uczniowie oddali pokłon rozpoznanemu Zbawicielowi, ten przekazał im szkatułkę z lekarstwami, nakazał iść do miasta, głosić ewangelię, uzdrawiać ludzi, aby mogli apostołom uwierzyć, ale przede wszystkim nakazał im, aby leczyli choroby duszy /p. 9, 30-11, 26/. Tak więc sprzedawca pereł, Litargoel, okazał się Jezusem Chrystusem.

W świetle dotychczasowych badań wynika, że "Dzieje Piotra" nie są dziełem literacko jednolitym. H. M. Schenke, wskazując na identyfikację sprzedawcy pereł, Litargoela z Jezusem, dowodzi, że w utworze przekazano co najmniej dwie różne tradycje³. Litargoel wywodzi się z tradycji żydowskich. Jest aniołem-lekarzem, którego zadaniem jest leczenie chorób duszy i ciała. Legenda ta stała się z biegiem czasu bardzo popularna w środowisku chrześcijańskim. Drugie opowiadanie nawiązuje do niegnostyckich dziejów apostoelskich /spotkanie apostołów, nakaz misyjny/. Obydwa wątki połączono sztucznie i bez specjalnych intencji wyrażenia gnostyckiej nauki przez osobę Litargoela-Jezusa.

Popularność anioła - lekarza w koptyjskiej tradycji poświadcza również zabytek związany z Polską. Na jednej z inskrypcji z Faras znajduje się napis umieszczony prawdopodobnie pod postacią anioła:

3 H. M. Schenke, Die Petrusakten in Codex VI von Nag Hammadi, "Theologische Literaturzeitung" 98/1973/ 13-19; Tenze, Zur Faksimile-Ausgabe der Nag-Hammadi-Schriften Nag-Hammadi-Codex VI, "Orientalische Literaturzeitung" 69/1974/ 229-230.

"Panie Jezu Chryste, Litaskuelu, strzeż, błogosław, osłaniaj i wspomaga⁴ służę swego Martere, córkę Isusiula, niech się tak stanie, amen." /"służę swego" należy czytać: "służebnicę swoją"/. W innych apokryficznych pismach koptyjskich funkcję anioła-lekarza przejmuje Gabriel⁴.

Skąd jednak wywodzi się połączenie funkcji sprzedawcy pereł z funkcją lekarza, a przede wszystkim z osobą Jezusa? Wydawcy wskazują na tradycję biblijną Prz 8, 1-4 i Mt 13, 45-46. Myślę, że warto także zwrócić uwagę na Prz 8, 11. Wyjaśnienie imienia Litargoel, według Krausego: "Bóg jasno świecącego kamienia" /el, argos, lithos/⁵, jeszcze bardziej oddala nas od tradycji "perły". Tradycja "perły", odpowiednio także "sprzedawcy pereł", jest ogromnie bogata i różnorodna. Sam Chrystus może być nazwany perłą⁶. Ze względu na ogólną tendencję tego utworu, a mianowicie zachętę do ascezy i wyrzeczenia się świata, literackie wzory "sprzedawcy pereł" można wywodzić z kręgów enkratycznych⁷. Wówczas Jezus, jako sprzedawca pereł, zachęcałby do wyrzeczenia się świata i zdobycia perły jako symbolu ascetycznego, powściągliwego życia.

Ks. Wincenty Myszor - Piastów

DER PERLENVERKÄUFER IN DER PETRUSAKTEN IN CODEX VI VON NAG HAMMADI
/Zusammenfassung/

Im Mittelpunkt der Petrusakten in Codex VI, 1 von Nag Hammadi steht die Erscheinung eines Mannes, der sich zuerst als Perlenverkäufer vorstellt. Nach dem Gespräch mit den Apostel stellt sich der Fremde als Lithargoel vor. Diesen Namen kann man in Vergleich mit dem Litaskuel von Faras, dem Engel als Arzt, nehmen. Lithargoel, als Perlenverkäufer stellt sich auch den Apostel als Arzt der Seelen vor. Die Petrusakten haben also auch einige Motive, die als nicht-agnostische in die alte Engel-Christologie zurückgehen können.

4 Por. J. Kubińska, L'Ange Litaskuel en Nubie, "Le Muséon" 89/1976/451-455.

5 Krause, art.cyt., 51.

6 Por. Clemens Alex., Stromata I 119, 44.

7 Y. Haas, L'Exigence du renoncement au monde dans les Actes de Pierre et des Douze Apôtres, Les Apophtegmes des peres du désert et la Pistis Sophia, w: Colloque International sur les textes de Nag Hammadi. Quebec 22-25 août 1978, ed. B. Barc, Bibliothèque copte de Nag Hammadi, Section "Etudes" I, Québec 1981, 295-303.